

Horváth László:  
A sakknyelv az Értelmező szótárban  
(MTA Nyelvtudományi Intézet, 2013. október 31., csütörtök, 11 óra.  
Szervező: Szótári Osztály.)

Az előadó az utóbbi öt évben több előadásban és publikációban foglalkozott a magyar sakknyelv történetével és jelenével: az első magyar sakk-könyv nyelvhasználatától és szókincsének eredetbeli összetételétől kezdve a mai és jövőbeli értelmező szótárakig, mind sakkfolyóiratban és ismeretterjesztő írásokban, mind nyelvészeti szakcikkekben és nemzetközi konferenciákon.

A mostani vizsgálat tárgya elsősorban A magyar nyelv értelmező szótára (= ÉrtSz.); ez hét kötetben jelent meg Bárczi Géza és Országh László szerkesztésében 1959 és 1962 között. Bár ez a forrás már fél évszázadnál is régebbi, A magyar nyelv nagyszótárának teljessé válásáig minden bizonnyal ez marad a legrészletesebb értelmező szótár. Címszóanyaga ma is meghatározó szerepet játszhat például a kétnyelvű szótárak elkészítésében, jelentésmeghatározásai pedig fontos segédeszközül szolgálnak a Nagyszótár írói és szerkesztői számára.

Az elemzés bemutatja a szűkebb és tágabb értelemben vett sakkterminológia tagjainak helyét és funkcióját az ÉrtSz. anyagában. Arra is kitér, hogyan jelenik meg a példák révén a sakkozás mint tevékenység az olyan címszavak szócikkeiben, amelyek legfeljebb áttételes kapcsolatban állnak a sakkal, vagy éppen semmi közük sincs hozzá. Az előadó kritikai szemlében szól a szótárbeli minősítésekről, a jelentésmeghatározásokról és a példákról. Felhívja a figyelmet a hiányzó jelentésekre és címszavakra, olyan történeti összevető vizsgálattal, amelybe a Magyar értelmező kéziszótár régebbi (1972-es) és megújított (2003-as) kiadását, valamint a Nagyszótár eddig megjelent kötetait és saját javaslatait is bevonja. Arról is említést tesz, hogy a sakkterminológia elemei (a szótárak tanúsága szerint) hogyan léptek át az élet és a nyelvhasználat más területeire.

A sakknyelvi vizsgálaton túlmenően az előadás céljai közé tartozik az is, hogy felhívja a figyelmet a sport- és játéknyelv sajátos helyzetére a lexikográfiában. Az előadó abban is bíz, hogy más szaknyelvekről szintén készülnek majd hasonló felmérések. Befejezésül pedig megemlíti a sakknyelvi kutatással kapcsolatos néhány tervét.